

Алімпіяда па беларускай
мове ў Польшчы

Кафедра беларусістыкі
Варшаўскага ўніверсітэта
вул. Штурмова 4
02-678 Варшава

XXVI EDYCJA

OLIMPIADA JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO
W POLSCE

Katedra Białorutenistyki
Uniwersytetu Warszawskiego
ul. Szturmowa 4
02-678 Warszawa

PROGRAM

XXVI EDYCJI

OLIMPIADY JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

PROGRAM XXVI EDYCJI OLIMPIADY JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO

Tematem przewodnim XXVI edycji Olimpiady Języka Białoruskiego jest ***Życie i twórczość Łarysy Geniusz***.

Zawody I stopnia – eliminacje szkolne

Egzaminy zawodów I stopnia przygotowywane są przez nauczycieli prowadzących lekcje języka białoruskiego w szkołach w konsultacji z Komitetem Głównym Olimpiady Języka Białoruskiego.

➤ Tematyka egzaminu pisemnego:

Pisemny egzamin zawodów szkolnych ma formę wypracowania. Poziom zadań powinien wykraczać poza podstawę programową szkół ponadgimnazjalnych.

Pytania egzaminacyjne powinny uwzględniać następujące problemy:

- ✓ Życie i twórczość Łarysy Geniusz;
- ✓ Użytkowa znajomość języka białoruskiego (poprawność stylistyczna, umiejętność prawidłowego reagowania w określonych sytuacjach, poprawność ortograficzna, znajomość słownictwa z zakresu życia codziennego i terminologii literaturoznawczej, umiejętność prawidłowego konstruowania dłuższej wypowiedzi pisemnej, znajomość podstawowych struktur gramatycznych).

➤ Tematyka egzaminu ustnego:

Egzamin ustny sprawdza umiejętność wypowiedzi ucznia na temat przeczytanych lektur szkolnych oraz pozaprogramowych. Jako lektury pozaprogramowe mogą być traktowane pozycje beletrystyczne, naukowe i publicystyczne, dotyczące Białorusi lub polsko-białoruskich związków literackich i historyczno-kulturowych. Przy ocenianiu wypowiedzi pod uwagę brana jest znajomość kontekstów literackich oraz realioznawczych, umiejętność konstruowania spójnej wypowiedzi krytycznej, i wyciągania wniosków oraz poprawność językowa.

Zawody II stopnia – eliminacje okręgowe

➤ Tematyka egzaminu pisemnego:

Podczas egzaminu pisemnego uczniowie piszą tłumaczenie na język polski, wypracowanie oraz test gramatyczny.

Tematyka wypracowania obejmuje zagadnienia dotyczące życia i twórczości Łarysy Geniusz oraz polsko-białoruskich związków literackich i kulturowych, w tym twórczości „Białowieżan”. Zadanie ucznia polega na przeprowadzeniu analizy i interpretacji jednego z trzech zaproponowanych utworów literackich.

Przy ocenianiu pracy pisemnej pod uwagę bierze się przede wszystkim: zakres wiedzy nabytej w szkole oraz w trakcie pracy samodzielnej, umiejętność logicznego i poprawnego konstruowania wypowiedzi pisemnej, wprowadzanie kontekstów literackich i historyczno-kulturowych, umiejętność wyciągania wniosków, poprawność leksykalno-stylistyczną, gramatyczną i ortograficzną.

Test gramatyczny obejmuje zagadnienia ortograficzne, fonetyczne, morfologiczne, leksykalne, składniowe i stylistyczne sprawdzające poprawność budowy konstrukcji gramatycznych oraz szyk wyrazów w zdaniu.

Przy ocenianiu tłumaczenia punktowane są przede wszystkim poprawność leksykalno-stylistyczna, gramatyczna i ortograficzna oraz umiejętności translacyjne ucznia.

➤ Tematyka egzaminu ustnego:

Egzamin ustny obejmuje samodzielną wypowiedź (5-10 minut) na jeden z wylosowanych tematów. Uczestnik losuje zestaw dwóch pytań, z których wybiera jeden temat do szczegółowego omówienia.

Problematyka pytań egzaminacyjnych obejmuje zagadnienia związane z:

- historią literatury białoruskiej (ujęte w programie nauczania oraz wykraczające poza jego zakres, dotyczące periodyzacji literatury białoruskiej, życia i twórczości pisarzy białoruskich, interpretacji utworów i ich powiązań z historią oraz życiem autora);
- percepcją kultury białoruskiej w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem polsko-białoruskich związków literackich i kulturowych);
- życiem mniejszości białoruskiej w Polsce (zwyczaje i obrzędy, organizacje społeczne i kulturalne, szkolnictwo);

Podczas oceniania wypowiedzi ustnych pod uwagę bierze się przede wszystkim: zakres wiedzy nabytej w szkole oraz w trakcie pracy samodzielnej, umiejętność logicznego i poprawnego konstruowania wypowiedzi ustnej, wprowadzanie kontekstów literackich i historyczno-kulturowych, rozumienie specyfiki omawianego tematu, umiejętność selekcjonowania posiadanych wiadomości oraz wyciągania wniosków, poprawność leksykalno-stylistyczną, formę wypowiedzi.

Zestaw przykładowych pytań na egzamin ustny zawodów okręgowych:

1. Летапісы і хронікі ў Вялікім Княстве Літоўскім (*Пахвала вялікаму князю Вітаўту, Летапісная аповесць пра Грунвальдскую бітву, Хроніка Быхаўца*).
2. Аповесць пра жыццё святой Еўфрасінні як твор агіяграфічнай (жыццйнай) літаратуры.
3. Францішак Скарына: этапы жыцця і дзейнасці (*Прадмова да ўсёй Бібліі, Прадмова да Псалтыра, Прадмова да кнігі Юдзиф*).
4. *Песня пра зубра* Міколы Гусоўскага.
5. Палемічныя творы XVI–XVII стагоддзяў (*Трэнас, Прамова Мялешкі, Ліст да Абуховіча*).
6. Жыццё і творчасць Яна Баршчэўскага (*Бунт хлопаў, апавяданне Белая Сарока з кнігі Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*).
7. Жыццё і творчасць Яна Чачота (вершы *На прыезд Адама Міцкевіча, Pole, поле шырокае*).
8. Галоўныя этапы жыцця і дзейнасці Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча (вершаване апавяданне *Гапон*, камедыя *Пінская шляхта*).
9. Беларуская ананімная літаратура (паэма *Тарас на Парнасе*).
10. Публіцыстыка Кастуся Каліноўскага (*Мужыцкая праўда, Пісьмы з-пад шыбеніцы*).
11. Галоўныя этапы жыцця і дзейнасці Францішка Багушэвіча (*Прадмова да зборніка Дудка Беларуская, вершы Ахвяра, Хмаркі, паэма Кепска будзе, апавяданне Тралалёначка*).
12. Жыццё і творчасць Ядвігіна Ш. (апавяданні *Бярозка, Васількі, Пазыка*).
13. Жыццё і творчасць Янкі Купалы (эсэ *Незалежнасць*).
14. Паэзія Янкі Купалы (*Мужык, Ворагам беларушчыны, Явар і каліна, Прарок*).
15. Рамантычныя паэмы Янкі Купалы (*Курган, Магіла льва*).

16. Сцэнічныя творы Янкі Купалы (*Паўлінка, Раскіданае гняздо, Тутэйшыя*).
17. Жыццё і творчасць Цёткі (вершы *Мора, Вясковым кабетам, апавяданне Навагодні ліст*).
18. Жыццё і творчасць Максіма Багдановіча (*Пагоня, Паміж пяскоў Егіпецкай зямлі, Слуцкія ткачыхі, Кніга, Завіруха, Па-над белым пухам вішняў, Перапісчык, Апокрыф, Апавяданне аб іконніку і залатару*).
19. Жыццё і творчасць Максіма Гарэцкага (*Рускі, Стары прафесар, Памылка*).
20. Характарыстыка жыцця і творчасці Якуба Коласа (паэма *Новая зямля, апавяданні Нёманаў дар, Адзінокае дрэва*).
21. Жыццё і творчасць Івана Мележа (*Людзі на балоце*).
22. Жыццё і творчасць Васіля Быкава (*Аблава, На Чорных лядах, Калі хочацца жыць, Сцяна*).
23. Жыццё і творчасць Уладзіміра Караткевіча (*Быў. Ёсць. Буду; На Беларусі Бог жыве; Дзікае паляванне караля Стаха*).
24. Характарыстыка беластоцкіх перыёдыкаў: „Ніва”, „Беларускі каляндар”, „Czasopis”, „Przegląd Prawosławny”.
25. Творчасць Алеся Барскага (*Твой твар, Селянін, як тварэц, Мая паэзія – мой абавязак, У тваім каханні я не бачу болю*).
26. Творчасць Сакрата Яновіча (*Элегія пакінутага гнязда, Прыехаў, Роднае, Прыгожай, Гасцінец, кніга Białoruś, Białoruś*).
27. Творчасць Яна Чыквіна (*Партрэт з памяці, Пераплаўленае ў паэзію, Паэт на чужыне, Крык начны савы, А дом наш недзе*).
28. Творчасць Надзеі Артымовіч (*З нашых сэрцаў будзем ткаць, ...ікона лістападаўскі снег, Ёсць тое, ...паэты паміраюць тады, Нерухома стаяць, На небасхіле*).

Zawody III stopnia – eliminacje centralne

➤ Tematyka egzaminu pisemnego:

Podczas egzaminu pisemnego uczniowie piszą tłumaczenie na język białoruski, wypracowanie oraz test gramatyczny.

Tematyka wypracowania obejmuje zagadnienia dotyczące życia i twórczości Łarysy Geniusz oraz polsko-białoruskich związków literackich i kulturowych, w tym twórczości „Białowieżan”. Zadanie ucznia polega na przeprowadzeniu analizy i interpretacji jednego z trzech zaproponowanych utworów literackich.

Przy ocenianiu pracy pisemnej pod uwagę bierze się przede wszystkim: zakres wiedzy nabytej w szkole oraz w trakcie pracy samodzielnej, umiejętność logicznego i poprawnego konstruowania wypowiedzi pisemnej, wprowadzanie kontekstów literackich i historyczno-kulturowych, umiejętność wyciągania wniosków, poprawność leksykalno-stylistyczną, gramatyczną i ortograficzną.

Test gramatyczny obejmuje zagadnienia ortograficzne, fonetyczne, morfologiczne, leksykalne, składniowe i stylistyczne sprawdzające poprawność budowy konstrukcji gramatycznych oraz szyk wyrazów w zdaniu. Sprawdzane jest również rozumienie znaczeń stałych związków frazeologicznych (idiomów) oraz porzekadeł i przysłów. Obowiązkowym elementem testu jest tłumaczenie tekstu polskiego na język białoruski.

Przy ocenianiu tłumaczenia punktowane są przede wszystkim poprawność leksykalno-stylistyczna, gramatyczna i ortograficzna oraz umiejętności translacyjne ucznia.

➤ Tematyka egzaminu ustnego:

Egzamin ustny obejmuje samodzielną wypowiedź (5-10 minut) na jeden z wylosowanych tematów. Uczestnik losuje zestaw dwóch pytań, z których wybiera jeden temat do szczegółowego omówienia.

Problematyka pytań egzaminacyjnych obejmuje zagadnienia związane z:

- historią literatury białoruskiej (ujęte w programie nauczania oraz wykraczające poza jego zakres, dotyczące periodyzacji literatury białoruskiej, życia i twórczości pisarzy białoruskich, interpretacji utworów, ich powiązań z historią i życiem autora);
- przekładami literatury białoruskiej na język polski;
- percepcją kultury białoruskiej w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem polsko-białoruskich związków literackich i historyczno-kulturowych);
- życiem mniejszości białoruskiej w Polsce (zwyczaje i obrzędy, organizacje społeczne i kulturalne, szkolnictwo).

Podczas oceniania wypowiedzi ustnych pod uwagę bierze się przede wszystkim: zakres wiedzy nabytej w szkole oraz w trakcie pracy samodzielnej, umiejętność logicznego i poprawnego konstruowania wypowiedzi ustnej, wprowadzanie kontekstów literackich i historyczno-kulturowych, rozumienie specyfiki omawianego tematu, umiejętność analitycznego i syntetycznego

myślenia oraz wyciągania wniosków, poprawność leksykalno-stylistyczną i formę wypowiedzi.

Zestaw przykładowych pytań na egzamin ustny zawodów centralnych:

1. Праблема чалавечага шчасця і сэнсу жыцця ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў беларускай літаратуры.
2. Тэма радзімы ў творчасці беларускіх пісьменнікаў. Паразважай на аснове выбраных твораў беларускай літаратуры.
3. Аўтабіяграфічнасць у беларускай літаратуры. Паразважай на аснове творчасці выбраных пісьменнікаў.
4. Вобраз жанчыны-маці ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове творчасці выбраных пісьменнікаў.
5. Тэма гістарычнага мінулага Беларусі ў сучаснай беларускай прозе.
6. Рэалізм як мастацкі напрамак у беларускай літаратуры. Разгледзь на прыкладах.
7. Вобраз інтэлігента ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
8. Вобраз народнага песняра-прарока ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
9. Высакароднасць герояў у творах беларускай літаратуры. Паразважай, выкарыстоўваючы вядомыя творы.
10. Тэма кахання ў беларускай літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
11. Селянін як літаратурны герой у беларускай творчасці. Паразважай на аснове выбраных твораў.
12. Калектывізацыя беларускай вёскі як адна з вядучых тэм мастацкай літаратуры. Прадстаў рознае стаўленне да яе.
13. Канфлікт пакаленняў у беларускай літаратуры. Паразважай, выкарыстоўваючы творы розных перыядаў.
14. Народныя абрады і вераванні ў літаратуры. Прадстаў іх, выкарыстоўваючы выбраныя творы.
15. Чарнобыльская тэма ў беларускай літаратуры. Раскрый праблему, выкарыстоўваючы вядомыя творы.
16. Уплыў гістарычных умоў на развіццё беларускай літаратуры. Ахарактарызуй, выкарыстоўваючы розныя крыніцы.
17. Праблема „тутэйшасці” ў творчасці вядомых табе пісьменнікаў. Паразважай на аснове выбраных прыкладаў.
18. Францішак Скарына – прадстаўнік беларускай культуры эпохі Адраджэння. Раскрый яго заслугі.

19. Польшка-беларускія пісьменнікі XIX стагоддзя і іх уклад у развіццё беларускай культуры і літаратуры. Паразважай на аснове выбраных твораў.
20. Роля „Нашай нівы” ў абароне беларускай нацыянальнай мовы і культуры.
21. Тэма паэта і паэзіі ў творчасці беларускіх пісьменнікаў.
22. *Тутэйшыя* ў аднаіменнай трагікамедыі Янкі Купалы.
23. Паэма *Новая зямля* Якуба Коласа як энцыклапедыя жыцця беларускага сялянства канца XIX – пачатку XX ст.
24. Тэма радзімы ў паэзіі беларускай эміграцыі. Раскрый яе на падставе твораў двух паэтаў-эмігрантаў.
25. Характарыстыка беларускага літаратурнага руху ў Польшчы.
26. Літаратурная спадчына паэтаў-белавежцаў. Прааналізуй творчасць выбраных прадстаўнікоў Беларускага літаратурнага аб’яднання „Белавежа”.
27. Вайна ў творчасці Васіля Быкава на аснове выбраных твораў.
28. Трагізм эпохі сталінізму ў творчасці Васіля Быкава.
29. „Быкаўскі герой”. Ахарактарызуй на падставе выбраных твораў.
30. Гісторыя Беларусі ў творчасці Уладзіміра Караткевіча.
31. Палеская вёска пачатку XX стагоддзя. Ахарактарызуй на аснове *Палескай хронікі* Івана Мележа.
32. Фальклор і гістарычнае мінулае Беластоцчыны ў творчасці белавежцаў.

Sugerowane lektury:

1. Аляхновіч Ф., *У кіпцюрох ГПУ*, Мастацкая літаратура, Мінск 1994.
2. Арочка М., *Максім Танк. Жыццё ў паэзіі*, Мінск 1984.
3. Арсеннева Н., *Між берагамі*, Беларускі інстытут навукі і мастацтва, Нью-Ёрк–Таронта 1979.
4. Арсеннева Н., *Яшчэ адна вясна: выбраныя вершы*, Мастацкая літаратура, Мінск 1996.
5. Багдановіч І., *Янка Купала і рамантызм*, Навука і тэхніка, Мінск 1989.
6. Багдановіч М., *Вянок*, Мастацкая літаратура, Мінск 2005.
7. Багдановіч М., *Поўны збор твораў*, т. 2, Беларуская навука, Мінск 2001.
8. Багушэвіч Ф., *Творы*, Мастацкая літаратура, Мінск 1998.
9. Барскі А., *Блізкасць далёкага*, GP BGKT, Białystok 1983.
10. Барскі А., *Жнівень слоў*, GP BGKT, Białystok 1967.
11. Баршчэўскі А., *Беларуская эміграцыйная пісьмовасць*, ч. 1, Katedra Filologii Białoruskiej WLSiWF UW, Warszawa 2004.

12. БАРШЧЭЎСКИ Л., ВАСЮЧЭНКА П., ТЫЧЫНА М., *Беларуская літаратура і свет*, Радыёла-плюс, Мінск 2006.
13. БАРШЧЭЎСКИ Я., *Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*, Мастацкая літаратура, Мінск 1990.
14. *БЕЛАРУСКІЯ ПІСЬМЕННІКІ Ў ПОЛЬШЧЫ: ДРУГАЯ ПАЛОВА ХХ СТАГОДДЗЯ*, Беларускі кнігазбор, Мінск 2000.
15. БЕЛЬСКИ А.І., *Беларуская літаратура ХХ стагоддзя. Гісторыя і сучаснасць*, Аверсев, Мінск 2005.
16. БУГАЁЎ Д., *Праўда і мужнасць таленту: выбранае. Кніга пра Васіля Быкава*, Мастацкая літаратура, Мінск 1995.
17. БЫКАЎ В., *Аповесці*, Мастацкая літаратура, Мінск 1980.
18. БЫКАЎ В., *Знак бяды*, Мастацкая літаратура, Мінск 1999.
19. БЫКАЎ В., *Крыжовы шлях*, Гронка, Мінск 1998.
20. БЫКАЎ В., *Сотнікаў, Абеліск: аповесці*, Мастацкая літаратура, Мінск 1972.
21. ГАРЭЦКІ М., *Збор твораў у чатырох тамах*, Мінск 1984–1986.
22. ГАРЭЦКІ М., *Прысады жыцця*, Мінск 2003.
23. ГАРЭЦКІ М., *Успаміны, артыкулы, дакументы*, Мінск 1984.
24. ГЕНІЮШ Л., *Сповідзь*, Мастацкая літаратура, Мінск 1993.
25. *ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ ХХ СТАГОДДЗЯ Ў ЧАТЫРОХ ТАМАХ*, т. 1–4, Беларуская навука, Мінск 1999–2003.
26. ДУНІН-МАРЦІНКЕВІЧ В., *Збор твораў у 2 тамах*, Мінск 2008.
27. ЗАЛОСКА Ю., *Дыялёгі з Васілём Быкавым: інтэрв’ю, эсэ*, Мастацкая літаратура, Мінск 1995.
28. КАЛУБОВІЧ Я., *На крыжовай дарозе. Творы з эміграцыі*, Бацькаўшчына, Мінск 1994.
29. КАРАТКЕВІЧ У., *Быў. Ёсць. Буду*, Мастацкая літаратура, Мінск 2000.
30. КАРАТКЕВІЧ У., *Збор твораў у васьмі тамах*, Мастацкая літаратура, Мінск 1990.
31. КАРАТКЕВІЧ У., *Зямля пад белымі крыламі*, Мастацкая літаратура, Мінск 1977.
32. КАРАТКЕВІЧ У., *Каласы пад сярпом тваім*, Беллітфонд, Мінск 2000.
33. КІПЕЛЬ Я., *Эпізоды*, Выдавецтва газеты „Беларус“, 1998.
34. КОЛАС Я., *Мой родны кут... паэзія*, Мастацкая літаратура, Мінск 2000.
35. КОЛАС Я., *Новая зямля*, Беларускі фонд культуры, Мінск 2002.
36. КОЛАС Я., *Сымон-музыка*, БелАК, Мінск 2002.
37. КУПАЛА Я., *Драматычныя творы: паэмы, п’есы*, Навука і тэхніка, Мінск 1975.
38. КУПАЛА Я., *Жыве Беларусь*, Мастацкая літаратура, 1993.
39. КУПАЛА Я., *Спадчына*, Мастацкая літаратура, Мінск 1992.
40. ЛАЗАРУК М.А., СЕМЯНОВІЧ А.А. (рэд.), *Гісторыя беларускай літаратуры ХІХ – пачатак ХХ ст.*, Вышэйшая школа, Мінск 1998.
41. ЛАЗАРУК М.А., СЕМЯНОВІЧ А.А. (рэд.), *Гісторыя беларускай літаратуры ХХ стагоддзе (20–50-я гады)*, Вышэйшая школа, Мінск 2000.

42. Лойка А.А., *Старабеларуская літаратура*, Вышэйшая школа, Мінск 2001.
43. Лойка А.А., *Беларуская паэзія пачатку XX стагоддзя*, Выдавецтва БДУ, Мінск 1972.
44. *Ля чужых берагоў. Альманах твораў беларускіх эміграцыйных паэтаў і пісьменнікаў*, Выдавецтва „Бацькаўшчыны”, Мюнхэн 1955.
45. МАКСІМОВІЧ В.А., *Беларуская літаратура першай трэці XX стагоддзя*, Беларуская навука, Мінск 2006.
46. МЕЛЕЖ І., *Людзі на балоце*, Мастацкая літаратура, Мінск 2002.
47. МІШЧАНЧУК М.І., ШПАКОЎСКИ І.С., *Беларуская літаратура XX ст.*, Вышэйшая школа, Мінск 2001.
48. НАВУМЕНКА І., *Якуб Колас: нарыс жыцця і творчасці*, Народная асвета, Мінск 2003.
49. НАВУМЧЫК С. (рэд.), *Быкаў на свабодзе*, Радыё Свабода, Вашынгтон 2004.
50. САВІК Л., *Пакліканья: літаратура беларускага замежжа*, Тэхналогія, Мінск 2001.
51. САЧАНКА Б., *Туга па радзіме: паэзія беларускай эміграцыі*, Мастацкая літаратура, Мінск 1992.
52. СКАРЫНА Ф., *Творы*, Навука і тэхніка, Мінск 1990.
53. ТАНК М., *Збор твораў у шасці тамах*, Мастацкая літаратура, Мінск 1978–1991.
54. ТАНК М., *Лісткі календара*, Беларусь, Мінск 1970.
55. ТАНК М., *Мне пару крыл дало юнацтва. Выбраная лірыка*, укладанне В. Рагойшы, (Серыя: *Беларуская Паэзія XX стагоддзя*), Мастацкая літаратура, Мінск 2003.
56. ТВАРАНОВІЧ Г., *Старабеларуская літаратура XI–XVIII ст.ст.: хрэстаматыя*, Wydawnictwa Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2004.
57. ЧАЧОТ Я., *Выбраныя творы*, Беларускі кнігазбор, Мінск 1996.
58. ЧЫКВІН Я., *Змена пяску*, Prymat, Białystok 2008.
59. ШАПРАН С., *Васіль Быкаў. Гісторыя жыцця ў дакументах, публікацыях, успамінах, лістах (кн. 1 і 2)*, Згуртаванне Беларусаў Свету Бацькаўшчына, Мінск – Гародня 2009.